

SALDIRGANLIK ÖLÇEĞİ GEÇERLİK GÜVENİRLİK ÇALIŞMASI**Hülya ŞAHİN*****ÖZET**

Saldırganlığın pek çok tanımı yapılmakla birlikte, bu çalışmada saldırganlık, (Aggressiveness), başkalarına, hayvanlara ve nesnelere kazara ya da niyetli bir şekilde, fiziksel zarar vermeyi içeren davranış biçimi olarak tanımlanmıştır .Bu çalışmada, on-onbir yaşlarında, ilköğretim birinci kademedeki çocukların saldırganlık düzeylerini belirlemek amacıyla, temelde Sosyal Öğrenme ve Bilişsel Kurama dayanan bir "Saldırganlık Ölçeği" geliştirilmesi amaçlanmıştır. Saldırganlık ölçeğinin geçerlik düzeyi, yapı geçerliği ve kapsam geçerliği ile incelenmiştir. Yapı geçerliği için faktör analizi, kapsam geçerliği için, uzman kanılarının alınmasına ek olarak, madde toplam korelasyonu yöntemi kullanılmıştır. Maddelerin ayırdedicilik güçleri ise, alt ve üst % 27'yi oluşturan grupların ortalamaları karşılaştırılarak hesaplanmıştır. Saldırganlık Ölçeğinin güvenirliği iç tutarlılık katsayısı ve kararlılık düzeyi saptanarak test edilmiştir. Ölçeğin Cronbach Alfa katsayısı .77 olarak bulunmuştur. Ölçeğin kararlık düzeyi test-tekrar test yöntemi ile hesaplanmıştır. İki uygulamadan elde edilen puanların karşılaştırılması sonucunda elde edilen korelasyon katsayısı .71 ($p < .01$) olarak hesaplanmıştır. Hesaplanan geçerlik ve güvenirlik puanları, ölçeğin 10-11 yaşlarındaki çocukların saldırganlık düzeylerini belirlemek amacıyla kullanılabilirliğini göstermektedir.

Anahtar Sözcükler : Saldırganlık, Ölçek, Çocuk, Geçerlik, Güvenirlik

ABSTRACT

Even though the aggressiveness can be defined in many ways, aggressiveness, in this study is defined as the consciously or unconsciously physically harmful behavior pattern to others, animals and objects. This study aims to develop an "Aggressiveness Scale" based on the Social Learning and Cognitive Theory, assessing the aggressiveness level of primary school , ten or eleven year old children. The reliability, construct and content validities of the aggressiveness scale are analyzed. For construct validity, factor analysis is applied and for content validity both expert opinions and correlation analysis are conducted. Discrimination indexes are calculated by comparisons of average scores of upper and lower 27% groups. The reliability of the "Aggressiveness Scale" is tested by internal consistency coefficient and test-retest technique. The Cronbach alpha coefficient is found .77. The correlation coefficient calculated from test-retest technique is found .71 ($p < .01$). The reliability and validity scores show that the scale can be used for defining the level of aggressiveness of ten or eleven year old children.

Key Words: Aggressiveness, Scale, Child, Validity, Reliability.

* Öğr. Gör. Dr., S.D.Ü. Burdur Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü

I. GİRİŞ

İlköğretim birinci kademeye denk gelen yıllar çocukların sosyal becerilerinin gelişmeye başlamasının yanısıra akademik özgüvenlerini kazanmaları açısından da kritik bir dönemdir. Bireyin psiko-sosyal gelişiminde, içinde bulunduğu sosyal ortamların öneminin vurgulayan Erikson'a göre (1968) 6-11 yaşlarındaki çocukların çabaları desteklendiğinde, çalışma ve başarılı olma davranışları gelişerek özgüvenleri artmaktadır. Sürekli olarak yaptıkları eleştirilen, desteklenmeyen, beğenilmeyen çocuklar, yaptıklarının değersizliğine inanarak aşağılık duygusu geliştirebilmektedirler (Senemoğlu, 1997; Akman ve Erden 2001).

Havhighurst, Erikson, Freud ve Piaget, gibi gelişim alanında isim yapmış kuramcılar çocukluk döneminin önemine dikkat çekmektedirler. Bu dönemde sağlıklı ve uygun bir öğrenme ortamı yaratılması, çocuğun fiziksel ve zihinsel gelişimi açısından olduğu kadar, sosyal ve psikolojik gelişimi açısından da son derece önemli olmaktadır (Yeşilyaprak, 2000). İlköğretim yılları, çocuğun kişilik gelişim açısından kritik bir öneme sahiptir.

Gelişim dönemlerinin her birine ilişkin olarak gelişim görevleri olduğunu belirten Havighurst (1972), ikinci çocukluk dönemi olarak betimlediği 7-11 yaş arası, gelişim görevleri içinde ; sosyal gelişimine bağlı olarak yaşitlarıyla iyi geçinmeyi öğrenme, vicdan ve değerler sistemi geliştirme, kendi kararlarını alması desteklendiğinde kişisel bağımsızlığını kazanmaya başlama ve yaşamında kendi için önemli olan yetişkinleri model alarak cinsiyetine uygun rolü geliştirme bulunmaktadır.

İlköğretim yaşlarındaki çocuklar, saldırganlık gibi kendilerini ve çevrelerini zora sokan çeşitli olumsuz davranışları bir önceki gelişim dönemine göre daha fazla sergilemektedirler. Sınıfta, evde ve oyun sahasındaki saldırgan davranışlar bir çok öğretmen ve ana-baba için sorun hâlen gelmektedir. Saldırgan davranışlar çocuğun yaşadığı içsel çatışmaların, engellemelerin bir sonucu olarak gözlenebileceği gibi, çocukların bu tür davranışları birbirlerini model almaları yoluyla da ortaya çıkabilmektedir.

Öğrenme ve taklit açısından bakıldığında, çoğu zaman ana-babasından veya kendisi için önemli bireylerden saldırganlık davranışlarını gören bir çocuğun, bunları bir davranış biçimi olarak algılayıp tekrarlaması normaldir. Bu varsayımı deneysel olarak doğrulayan Bandura ve arkadaşları saldırgan davranan ana-babaların çocuklarının birbirlerine ve oyuncaklarına karşı sert, kırıcı ve yıkıcı olduklarını ortaya koymuşlardır. Ayrıca, ana-babasının sözlerinde, tutum ve davranışlarında örseleyici, sert, kırıcı ve suçlayıcı öğelerin ağırlık kazanması ve cezalandırmaya dayalı eğitim yöntemi, çocuğun önce ana-babasına, daha sonra diğer kişilere karşı

başlangıçta öfke, kin, nefret duyguları geliştirmesine ve daha sonraları saldırgan davranışlar göstermesine neden olmaktadır (Köknel, 1986).

Saldırgan davranışların öğrenilmesinde özdeşim kurma önemli rol oynamaktadır. Çocukluk ve ilk gençlik döneminde örnek alınan ya da taklit edilen kişilerdeki öfke, öfke ifadeleri şekilleri ve saldırgan davranışlar çocuk ve genç tarafından benimseyip tekrarlanmaktadır. Bunun yanında, bazı toplumlar saldırganlığı erkeklik ve mertlik simgesi olarak değerlendirmektedir. Bunun bir sonucu olarak da, özdeşleşme süreci içinde çocuklarda ve gençlerde kin, nefret ve öfke duyguları ile şiddet eylemlerinin benimsendiği gözlenmektedir (Köknel, 1986).

Hollenhorst'a göre (1998),saldırganlık başka bir insana veya nesneye zarar vermek amacı güden motor bir davranıştır. Geçtan (1993), saldırganlığın nedenleri üzerinde yapılan pek çok araştırmaya rağmen, neden-sonuç açısından ele alındığında saldırganlığın kökeninde sevgisizlik olduğunu belirtmektedir.

Çocuklarda saldırgan davranışların ortaya çıkmasında sadece sosyal ortam, model alma ya da özdeşimin rol oynamadığı , saldırgan çocukların genel olarak sahip oldukları özelliklerin de, onların günlük yaşam olaylarına verdikleri tepkilerin saldırganca olmasında katkısı olduğu düşünülmektedir. Saldırgan çocuklar sosyal uyarıcılardan daha çok düşmanca olanlara dikkat ederler . Gene bu çocuklar ani bir şekilde karşılına çıkan problemlerle bir durumu yorumlarken, başkalarının aktif bir şekilde düşmanca amaçlar güttüğünü düşünme eğilimindedirler. Saldırgan çocuklar iletişimlerinde karşılındakinin saldırganlığını olduğundan fazla görürken, kendi saldırganlıklarının farkında bile olamamaktadırlar. Saldırgan çocuklar, bir sorunun farkına varduktan sonra daha az olumlu olan strateji ve çözümleri düşünmekte ve bunlar daha çok eyleme dönük olmaktadır. Bu çocuklar sözlü olarak haklılıklarını ispat etmeye çalışmazlar ve diğerlerinin aksine saldırgan çözümlerin daha çok olumlu, daha az olumsuz sonuçlar doğuracağını düşünmektedirler. Bu düşünme biçimi ise, saldırgan çocukların sorunu gidermek için saldırgan bir strateji seçme olasılığını artırmaktadır. Bununla birlikte saldırgan çocuklar belirledikleri stratejileri yerine getirmek için sosyal olarak yetersiz olabilmektedirler (Dodge, 1986).

Bilişsel kuram saldırganlığın açıklamasında model alma ve özdeşim kurmanın yanısıra saldırganlığa ilişkin şemaların üzerinde durmaktadır. Bilgiyi işleme kuramına göre , sosyal davranış bir yere kadar bireyin önceki yaşamı boyunca öğrenilen davranış programları tarafından kontrol edilmektedir. Bu programlar, hafızada depolanan bilişsel yapılar olarak tanımlanır ve davranış sosyal problemleri çözmek için yol gösterici olarak kullanılmaktadır. Bu şemalar, gözlem, pekiştirme ve saldırganlığın göze çarptığı bir durumun yaşandığı kişisel deneyimler yoluyla öğrenilmektedir. Bu şemalar, diğer bilişsel davranış stratejilerinde olduğu gibi kodlanmakta,

tekrar edilmekte, depolanıp, geri getirilmektedir. Bir kere bir yazı kodlandığında o şemanın kodlandığı orijinal duruma olan benzerliğe göre geriye getirilmesi kolaylaşmakta veya zorlaşmaktadır. Buna rağmen geriye getirilen bütün şemalar, açık davranışa çevrilmemektedir. Bir şema geriye getirildiğinde çocuk bunun uygunluğunu ve olası sonuçlarını varolan normlara göre değerlendirmektedir. Bir şemanın değerlendirilmesinde önemli olan, çocuğun kendini davranışının sonucunun nasıl olacağına ilişkin düşüncesi olmaktadır. Saldırgan davranmanın normal olduğunu düşünen bir çocuk saldırgan şemaları oluşturma eğilimindedir. Çocuğun kritik gelişim dönemlerinde saldırganlıkla ilgili oluşturduğu şemalar, saldırganlığı olumlu bir davranış olarak tanımlıyorsa çocuk ilerde de saldırganca davranışlar sergilemektedir (Eron, 1994).

Sekiz yaşında, ilköğretim çağında gözlenen saldırgan davranışlar, otuzlu yaşlardaki yetişkinlik döneminde tutuklanma, mahkumiyet, özellikle alkollüken araba kullanma ve trafik kurallarını ihlal etme, çocuklarına kötü davranma ve onları cezalandırma gibi davranışlara temel oluşturmaktadır. Başkalarıyla iletişim kurma ve bir problem çözme yolu olarak algılanan saldırganlık erken yaşlarda öğrenilebilmektedir. Sık sık uygulanan cezalara rağmen, öğrenme çok başarılı olduğu için silinmesi zordur ve bu yüzden davranış, iyi yerleşmiş bilişsel yapılar (şemalar) içinde devam etmektedir. Bu nedenle, gençlik ve genç yetişkinlik dönemlerinde yapılan müdahale ve iyileştirme programları geç kalmakta ,büyük ölçüde başarısız olmaktadır (Huesmann, 1994).

Bilindiği gibi saldırgan davranışların birey ve toplum açısından pek çok önemli olumsuz sonuçları olabilmektedir. Bu nedenle, saldırgan davranma eğiliminde olan çocukların belirlenmesi, onlara yönelik önleme programlarından yararlanabilmeleri açısından önemli görülmektedir. Basit yaramazlık veya belli bir duruma bağlı olarak ortaya çıkan ve geçici olan saldırgan davranma (kardeş kıskançlığı, ortam değiştirme vb.) eğilimlerinin dışında, yerleşmiş ve bir davranış biçimi haline gelmiş olan saldırganlığın küçük yaşlarda belirlenmesinin erken müdahale açısından önemli olduğu düşünülmektedir. Bu amaçla çocuklara yönelik ölçme aracı geliştirmek, çocukların gelişim dönemi özellikleri dikkate alındığında oldukça güçtür. Ancak bu konudaki ihtiyaç da gözardı edilmemelidir.

Saldırganlığın pek çok tanımı yapılmakla birlikte, bu çalışmada saldırganlık, (Aggressiveness), başkalarına, hayvanlara ve nesnelere kazara ya da niyetli bir şekilde, fiziksel zarar vermeyi içeren davranış biçimi olarak tanımlanmıştır . Bu çalışmada, on-onbir yaşlarında, ilköğretim birinci kademedeki çocukların saldırganlık düzeylerini belirlemek amacıyla, temelde Sosyal Öğrenme ve Bilişsel Kurama dayanan bir "Saldırganlık Ölçeği" geliştirilmesi amaçlanmıştır. Ölçeğin geliştirilmesinde izlenen yol aşağıda açıklanmıştır.

II.YÖNTEM

Örneklem : Araştırma örnekleme, Burdur Merkez ilköğretim okullarından küme örnekleme yolu ile belirlenen, Özboyacı , Sakarya, Yardım Sevenler, Şeker, Cumhuriyet, Türk Hava Kurumu ve Altın Terim Solmaz İlköğretim Okullarının, 2001-2002 öğretim yılı dördüncü ve beşinci sınıflarına devam eden, toplam 450 öğrenciden oluşmaktadır. Verilerin analizinde SPSS .10 paket programı kullanılmıştır.

Saldırganlık Ölçeğinin Geliştirilmesi ile İlgili Çalışmalar : Ölçek maddelerini oluşturmak için, ilköğretim birinci kademe öğretmen ve velilerine saldırganlığı tanımlamalarına yönelik “ Genel olarak saldırgan çocuklarda olan davranışları nasıl tanımlarsınız” (size göre saldırgan bir çocuk nasıl davranışlar sergiler) ve “ Okulda , evde, sokakta çocuğunuz “ şeklinde iki soru sorulmuştur. Çoğunluk tarafından, saldırganlık olarak tanımlanan ifadeler düz cümlelere çevrilmiştir. Bu ifadelerden 75 maddelik bir havuz oluşturulmuştur. Bu maddeler arasında, çocukların kendilerini ve ölçeği olumsuz algılamalarını önlemek amacıyla, saldırganlık içermeyen (nötr) maddeler de bulunmaktadır (örn : ders çalışmaktan sıkılırim). Daha sonra havuzdaki maddeler, ilgili literatür ve araştırmada ele alınan tanım doğrultusunda incelenerek ,uygun olmadığı düşünülen maddeler elenmiş, kalan 31 madde için, tanıma uygunluk ve ifadelerin anlaşılabilirliği konusunda, Hacettepe ve Gazi Üniversitesi Psikolojik Danışma ve Rehberlik Anabilim Dalı ile Hacettepe Üniversitesi Psikoloji Bölümünde görev yapan 11 öğretim elemanının görüşüne başvurulmuştur. Uzmanlardan, hazırlanan form üzerinde, maddeleri “uygun” “kararsızım” “uygun değil” şeklinde değerlendirmeler ile gerekli gördükleri düzeltmeler, eklemeler ya da çıkartmalar yapmaları istenmiştir. Saldırganlıkla ilgili olduğu düşünülen ancak, uzmanların çoğu tarafından tanıma uygun olmadığı belirtilen iki madde ölçekten çıkarılmış, ifadelerin anlaşılabilirliği ile ilgili yapılan eleştiriler ve düzeltmeler dikkate alınarak gerekli düzeltmeler yapılmıştır. Sonuç olarak yirmi dokuz madde ölçeğe alınarak, geliştirme formu hazırlanmıştır.

Ölçeğin geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları, uzman görüşleri sonrasında hazırlanan geliştirme formu üzerinde gerçekleştirilmiştir. Ölçek ,araştırmaya katılan çocukların yaş özellikleri dikkate alınarak “hep yaparım” (3) , “arasıra yaparım” (2) , “hiç yapmam” (1) şeklinde üçlü dereceleme biçiminde hazırlanmıştır.

III. BULGULAR

Saldırganlık Ölçeğinin Geçerliğine İlişkin Bulgular

Saldırganlık ölçeğinin geçerlik düzeyi, yapı geçerliği ve kapsam geçerliği ile incelenmiştir. Yapı geçerliği için faktör analizi, kapsam geçerliği için, uzman kanılarının alınmasına ek olarak, madde toplam korelasyonu yöntemi kullanılmıştır. Maddelerin ayırmedicilik güçleri ise, alt ve üst % 27'yi oluşturan grupların ortalamaları karşılaştırılarak hesaplanmıştır.

Yapı Geçerliği :

29 maddeden oluşan ölçek geliştirme formu 10-11 yaşlarında 450 ilköğretim öğrencisine uygulanmıştır. Elde edilen veriler üzerinde, yapı geçerliğini ortaya koymak amacıyla temel bileşenler faktör analizi uygulanmıştır. Faktör yükleri.30 un altında olan ve yüklendiği faktördeki diğer maddelerle yorumlanamayan maddeler çıkartılarak kalan 13 madde için faktör analizi tekrarlanmıştır. Faktör analizi sonrasında, tek faktörde toplam varyansın % 28' inin açıkladığı görülmüştür. Ölçeğin tek faktörlü olduğu kanısına varılmıştır. Faktör analizi sonrasında elde edilen boyutların birlikteki toplam varyans açıklama oranları için aranan genel oran 2/3'tür. Ancak bu oran sosyal bilimlerdeki çalışmalarda daha aşağılara çekilebilmektedir (Doğan, Atılğan ve Demirci 2002, Tabachnick ve Fidell Akt. Büyüköztürk 2002). Ortaya çıkan bu faktör, "*Çocuğun niyetli bir şekilde başkasına, nesnelere ve hayvanlara fiziksel zarar verme boyutu*" olarak tanımlanmıştır. Bu faktörün kapsadığı maddelere bağlı olarak yapılan tanımlama araştırmada temel olan saldırganlığın işevuruk tanımına da uymaktadır. Elde edilen faktör yükleri .33 ile .69 arasında değişmektedir. 13 maddeye ilişkin faktör yükleri ve madde-test toplam korelasyonları Tablo 1 de gösterilmiştir. Elde edilen özdeğer ve açıklanan varyans yüzdesi ise tablo 2 de gösterilmiştir.

Tablo 1. Saldırganlık Ölçeği Faktör Analizi ve Madde Toplam Korelasyonları Sonuçları

Maddeler	Faktör 1	Madde Toplam r
Madde 1	.331	.33
Madde 2	.416	.42
Madde 3	.532	.48
Madde 4	.413	.49
Madde 8	.482	.46
Madde 16	.634	.59
Madde 17	.555	.51
Madde 20	.694	.64
Madde 21	.454	.44
Madde 22	.414	.50
Madde 23	.597	.60
Madde 25	.640	.65
Madde 27	.615	.58

**Tablo 2
Tek Faktörde Açıklanan Varyans Yüzdesi ve Özdeğer**

Faktör	Özdeğer	Varyansın Yüzdesi	Toplam Yüzde
1	3.68	28,322	28.32

Madde Toplam Korelasyonları

Ölçeğin kapsam geçerliğinin saptanmasında, her bir maddeden elde edilen puanlar ile testin bütününden elde edilen puanların karşılaştırılması yöntemiyle madde toplam korelasyon katsayıları saptanmıştır. Madde-test toplam korelasyonlarının hesaplanması ile, her bir maddeden elde edilen puanlar ile testin bütününden elde edilen puanların karşılaştırılması yapılmıştır. Elde edilen korelasyon katsayısı o maddenin geçerlik katsayısı olup testin bütünü ile tutarlılığını göstermektedir. Her bir maddeye ilişkin elde edilen istatistiksel sonuçlar Tablo 1’de verilmiştir. Tablo 1’den de izlenebileceği gibi madde toplam korelasyon katsayıları .33 ile .65 arasında değişmektedir. Ölçekteki tüm maddelerin madde-test toplam korelasyonları .30’un üzerinde olduğundan, tüm maddelerin testin bütünü ile tutarlılık gösterdiğine karar verilmiştir (Balcı, 2001).

Maddelerin Ayırdedicilik Özelliği

Ölçeğin saldırgan olan ve olmayan öğrencileri ayırdetme gücünü saptamak için maddelerin ayırdedicilik özellikleri incelenmiştir. Bu amaçla 430 öğrenciye uygulanan formlardan elde edilen puanların madde analizi yapılmıştır. Ölçekten elde edilen ham puanlar büyükten küçüğe doğru sıralandıktan sonra alt %27 ve Üst % 27'yi oluşturan gruplar belirlenmiştir. Her bir madde için bu grupların puan ortalamaları ve t değerleri hesaplanarak maddelerin ayırdedicilik güçleri belirlenmiştir. Sonuç olarak her bir maddenin istenen düzeyde (.05) ayırdedici olduğu görülmüştür. Maddelerin ayırdedicilik güçlerine ilişkin "t" testi sonuçları Tablo 3'de verilmiştir.

Tablo 3
Madde Ayırdediciliği İle İlgili Olarak Yapılan "t" Testi Sonuçları

Madde	Alt X	ss	Üst X	ss	t
1	1,025900	,042800	1,284500	,257000	5,09
2	1,051700	,049480	1,482800	,304000	7,81
3	1,017200	,017090	1,370700	,340000	6,37
4	1,025900	,025410	1,870700	1,209000	8,19
5	1,025900	,025410	1,465500	,460000	6,80
6	1,008600	,026010	1,655200	,454000	10,05
7	,991400	,008621	1,353400	,300000	7,02
8	,991400	,008621	1,629300	,409000	10,63
9	1,008600	,043400	1,387900	,396000	6,16
10	1,120700	,159000	2,215500	,588000	13,64
11	1,069000	,099550	2,043100	,581000	12,72
12	1,034500	,068370	2,267200	,424000	18,92
13	1,000000	,017390	1,543100	,494000	8,18

Saldırganlık Ölçeğinin Güvenirliğine İlişkin Bulgular

Saldırganlık Ölçeğinin güvenirliliği iç tutarlılık katsayısı ve kararlılık düzeyi saptanarak test edilmiştir.

Saldırganlık ölçeğinin iç tutarlılık düzeyi : Ölçeğin Burdur ili merkez okullarında öğrenim gören toplam 430 öğrencinin aldıkları puanlar üzerinden hesaplanan Cronbach Alfa katsayısı .77 olarak bulunmuştur.

Kararlık düzeyi : Ölçeğin kararlık düzeyi (puan değişmezliği) test-tekrar test yöntemi ile hesaplanmıştır. Bu amaçla ölçek 63 beşinci sınıf öğrencisine üç hafta arayla iki kez uygulanmıştır. İki uygulamadan elde edilen puanların karşılaştırılması sonucunda elde edilen korelasyon katsayısı .71 ($p < .01$) olarak hesaplanmıştır.

Saptanan içtutarlılık ve kararlılık düzeylerine bağlı olarak, ölçeğin güvenirlik düzeyinin yeterli olduğu görülmektedir.

Puanlama : Ölçek üçlü dereceleme ölçeği şeklinde düzenlenmiştir. Seçeneklerden hep yaparım'a 3 puan, arasıra yaparım'a 2 puan, hiç yapmam'a 1 puan verilerek, toplam puan hesaplanmaktadır. Ölçekten toplam "saldırganlık" puanı elde edilmektedir. Ölçekten alınabilecek en yüksek toplam puan 39, en düşük toplam puan 13'dür. Değerlendirmede, grubun ortalamasının bir standart sapma üstünde puan alanlar saldırgan olarak tanımlanmaktadır.

IV. SONUÇ ve ÖNERİLER

Bu çalışmada, on-onbir yaşlarındaki çocukların saldırganlık düzeylerini belirlemek amacıyla, Sosyal Öğrenme ve Bilişsel Kuramı temel alarak bir saldırganlık ölçeği geliştirilmiştir. Çocuklara yönelik ölçek geliştirme çalışmalarında, çocukların gelişim dönemi özelliklerinin göz önünde bulundurulması gerekmektedir. Bu nedenle, bu çalışmada ölçekte yer alan maddelerin mümkün olduğunca somut ve anlaşılır olmasına dikkat edilmiştir. Ayrıca madde sayısı, çocukların sıkılmasını önlemek ve ölçeğe karşı olumsuz tutum geliştirmelerini engellemek amacıyla, saldırganlığın ölçülmek istenen boyutunun en az maddeyle ölçülmesine dikkat edilmiştir.

Saldırganlık ölçeğinin geçerlik düzeyi, yapı geçerliği ve kapsam geçerliği ile incelenmiştir. Ölçeğin kapsam geçerliği için, uzman kanılarına başvurulmuş, uzmanlardan gelen görüşler sonrasında gerekli düzeltmeler yapılarak "ölçek geliştirme formu" hazırlanmıştır. Ölçeğin yapı geçerliğini ortaya koymak amacıyla tekrarlanan faktör analizi sonuçları ölçeğin beklendiği gibi tek boyutlu olduğunu ortaya koymuştur. Bu boyut; "*Çocuğun niyetli bir şekilde başkasına, nesnelere ve hayvanlara fiziksel zarar verme boyutu*" olarak tanımlanmıştır. Ölçeğin kapsam geçerliğiyle ilgili olarak her bir maddeden elde edilen puanlar ile testin bütününden elde edilen puanların karşılaştırılması yöntemiyle elde edilen madde toplam korelasyonu katsayıları .33 ile .65 arasında değiştiği görülmüştür. Bir başka deyişle, ölçekteki her bir maddenin ölçeğin bütünüyle tutarlı olduğu görülmüştür. Ölçeğin saldırgan olan ve olmayan öğrencileri ayırdetme gücünü saptamak için maddelerin ayırdedicilik özellikleri incelenmiş, her bir maddenin istenen düzeyde (.05) ayırdedici olduğu görülmüştür.

Saldırganlık Ölçeğinin güvenirliği iç tutarlılık katsayısı ve kararlılık düzeyi saptanarak test edilmiştir. Ölçeğin Cronbach Alfa katsayısı .77 olarak bulunmuştur. Ölçeğin kararlılık düzeyi test-tekrar test yöntemi ile hesaplanmıştır. İki uygulamadan elde edilen puanların karşılaştırılması sonucunda elde edilen korelasyon katsayısı .71 (p <.01) olarak hesaplanmıştır. Hesaplanan geçerlik ve güvenirlik puanları, ölçeğin 10-11

yaşlarındaki çocukların saldırganlık düzeylerini belirlemek amacıyla kullanılabileceğini göstermektedir.

Çocukların saldırganlık düzeylerinin belirlenmesi elbette ki onlara verilecek olan, psikolojik danışma ve rehberlik hizmetlerini planlamak açısından önemlidir. Bu nedenle, bundan sonraki araştırmalarda, benzer yaş grubu için saldırganlığın birkaç boyutunu da kapsayan ölçek geliştirme çalışmalarının alana katkı getireceği düşünülmektedir.

KAYNAKLAR

- AKMAN, Y. ve M. ERDEN, (2001). **Eğitim Psikolojisi, Gelişim-Öğrenme-Öğretme**, Ankara: Arkadaş Yayınevi.
- BALCI, A., (2001). **Sosyal Bilimlerde Araştırma-Yöntem, Teknik ve İlkeler**, Ankara: Pegem Yayıncılık.
- BÜYÜKÖZTÜRK, Ş., (2002). "Faktör Analizi : Temel Kavramlar ve Ölçek Geliştirmede Kullanımı" **Eğitim Yönetimi Dergisi**. 8,32, SS :470-483.
- DODGE, Kenneth A., (1986). "A Social Information Processing Model of Social Competence in Children".Cognitive Perspectives on Children's Social and Behavioral Development, M. PERLMUTTER (Ed.), **Minnesota Symposium on Child Psychology** , 18,Sf: 77-125.
- DOĞAN, ATILGAN ve DEMİRCİ, (2002). "Kimya Ölçeği Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması" , **Eğitim Araştırmaları Dergisi**, 4, 12, SS:56-63.
- ERİKSON, E. ,(1968) **Identity: Youth and Crisis**. New York : W.W. Norton.
- ERON, Leonard D., (1994). **Aggressive Behavior: Current Perspectives**, L. Rowell HUESMANN (Ed.), New York: Plenum Press,
- GENÇTAN, E., (1993). **Çağdaş Yaşam ve Normal Dışı Davranışlar**, İstanbul : Remzi Kitabevi.
- HAVIGHURST, R., (1972). **Developmental Tasks and Education**. New York : David Mckoy.
- HOLLENHORST, Pamela S., (1998). "What Do We Know About Anger Management Programs in Corrections", **Federal Probation**, USA: .Dec. , 62,2, SS:52-65.
- HUESMANN, R. L. , N.G. GUERRA ve L.NUCCI., (1994). **Aggressive Behavior, Current Perspective**, Rowell Huessmann (Ed.), New York: Plenum Press.

KÖKNEL, Ö., (1986). **Kaygıdan Mutluluğa Kişilik**, İstanbul : Altın Yayınevi.

SENEMOĞLU, N., (1994). **Gelişim – Öğrenme – Öğretim, Kuramdan Uygulamaya**, Ankara: Spot Matbaacılık.

YEŞİLYAPRAK, B., (2000). **Eğitimde Rehberlik Hizmetleri**, Ankara: Nobel Yayıncılık.

